

Нестеренко О.М.

*Викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук
Таврійського державного агротехнологічного університету*

М. Мелітополь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕВИХОВАННЯ ЯК ОДНОГО З ВИДІВ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ

Розбудова України як демократичної, правової, соціальної держави неможлива без правового виховання, за допомогою якого формується необхідний рівень правосвідомості та правової культури громадян і суспільства в цілому.

Процес виховання передбачає і подолання негативних рис, тобто перевиховання і виправлення.

Перевиховання спрямоване на осіб з девіантною поведінкою. У роботі з такими особистостями, безумовно, необхідна реалізація перетворювальної функції, яка орієнтує вихователя на активний вплив на нього. Функції діагностування, оцінювання, прогнозування, моделювання, проектування, програмування, планування, інновацій, зворотного зв'язку, інформаційного забезпечення зорієнтують вихователя на комплексне їх використання.

Якщо взяти за основу переважно функцію перевиховання, то вихователь отримає у своє розпорядження потенціал відновлювальної функції, компенсуючої функції, виправної функції, корегуючої функції, стимулюючої і такої, що спонукає до дії та ін [1].

Процес виховання і перевиховання внутрішньо єдиний, тому що спрямований на свідомість індивіда. Обидва види виховання пов'язані з моральністю і обумовлені порушеннями в моральній і правовій сферах. Причини, що породжують антигромадські вчинки, багато в чому пов'язані з низьким рівнем правової свідомості, невірними уявленнями про матеріальні й духовні цінності суспільства. Завдання правового виховання полягає в тому, щоб довести до свідомості індивіда вимоги правових норм, домогтися, щоб ці вимоги набули особистісного сенсу, стали керівництвом у повсякденній поведінці.

Перевиховання є більш складним процесом, оскільки спрямоване на перебудову неправильно сформованих поглядів, суджень, оцінок індивіда, на перетворення негативних способів поведінки, що ускладнюють розвиток особистості. Важливо, щоб процес перевиховання, як і процес виховання, будувався, насамперед, з урахуванням індивідуально-психологічних властивостей об'єкта перевиховання, з урахуванням тих конкретних обставин і несприятливих умов виховання, які сприяли виникненню різних асоціальних проявів і відхилень, з встановленням істотних причин відхилень у моральному розвитку, визначенням шляхів, засобів, що впливають на перебудову сформованого стереотипу поведінки. Перевиховання – це важкий і тривалий процес. У процесі перевиховання доводиться змінювати, а іноді й витіснити вже сформовані звички, погляди, риси характеру і формувати нові, що відрізняються від колишніх. Особливо важко протікає процес перевиховання тоді, коли антисоціальні звички міцно закріпилися у виховуваного, коли його протиправний розвиток зайшов занадто далеко.

Існує досить значний арсенал методів і засобів вивчення особистості, її виховання і перевиховання. В основному це педагогічні та психологічні методи, які широко застосовуються всіма суб'єктами виховання. Вибір того чи іншого методу має визначатися предметом і завданнями конкретного дослідження.

Виховання завжди пов'язане зі зміною свідомості, поведінки, відносин з погляду заданих цілей. Тому в більшості випадків термін «перевиховання» використовується в контексті виконання покарань. Процес перевиховання спрямований на зміну свідомості і поведінки, і відбувається дана дія найчастіше за допомогою державного примусу. З таким підходом згідна велика кількість учених, що розглядають процес перевиховання з позиції виправлення засуджених. До них відносяться Т.П. Байдаков, Л.А. Висотін, В.І. Дробішева, О.О. Наташев, В.В. Первозванський, В.Ф. Пиріжків, М.Г. Стурова, Г.О. Туманов та ін [4, с. 145].

У процесі перевиховання ступінь зміни особистості різна, але при цьому її цілком можна порівняти з моральними загальнолюдськими нормами, тому що не

існує окремо взятої моралі для правопорушників і для законослухняних громадян. У процесі перевиховання такі моральні норми, як сумлінне ставлення до праці, точне виконання законів і повага до правил людського співжиття, дбайливе ставлення до громадської та особистої власності набувають статусу правових.

Перевиховання в місцях позбавлення волі розглядається як двосторонній процес, що включає і педагогічну роботу вихователів, і роботу адміністрації щодо організації системи виправно-трудова впливів, і діяльність самих засуджених по засвоєнню цих впливів. Результатом такої взаємодії є діалектична єдність моральної перебудови свідомості й поведінки особистості [4, с.143].

Правове перевиховання варто розглядати як специфічний процес у виправно-трудова установах, в якому своєрідно переломлюються загальні закономірності і принципи виховання, а також як підсистему всієї системи виховання, що склалася в суспільстві і виконує перетворювальну функцію.

Залежно від ступеня спільності цілей і розв'язуваних завдань перетворювальна функція може мати загальні та специфічні функції, функції так званого другого порядку. Функція перевиховання формує-розвиваюча функція, освітня і мобілізуюча функції саме відносяться до функцій другого порядку. Іноді до них додають функції спонукання до самовиховання.

Всі ці функції другого порядку тісно взаємопов'язані, при цьому різні виховні системи можуть вибирати базову перетворювальну функцію другого порядку залежно від специфіки цілей і завдань установи.

Однак кожна з таких функцій другого порядку має функції третього порядку, кожна з яких уже пов'язана з виховними технологіями, що забезпечують її реалізацію.

Процес реабілітації може бути завершений тільки в тому випадку, якщо в людині вдається пробудити потребу самовдосконалення, самовиховання. Самовиховання починається з самоаналізу, з самокритичного ставлення до себе. Крім того, самовиховання передбачає існування якогось ідеалу, обраного як

зразок поведінки, визначених моральних цінностей і критеріїв, з позиції яких людина оцінює себе, свою поведінку.

Така поліфункціональна концепція виховання, заснована на поглибленні розуміння функцій виховання, дозволяє спиратися на виховні технології, що, у свою чергу, надає можливість вибудувати процес виховання на основі визначення сукупності функцій виховання і взаємопов'язаних з ними виховних технологій.

Наприклад, у роботі з підлітком девіантної поведінки, безумовно, необхідна реалізація перетворювальної функції, що орієнтує вихователя на активні впливи на нього. Функції другого порядку зорієнтують вихователя на комплексне їх використання: формування нових позитивних якостей і розвиток наявних позитивних; освіту вихованця з точки зору пріоритету знань, навичок і умінь позитивної поведінки; корекція установок, ціннісних орієнтацій, потреб, інтересів, мотивів поведінки і відносин (перевиховання); мобілізація його на поведінку відповідно до соціально схвалюваних зразків.

Організаційну сторону і зміст системи перевиховання відображає і розкриває його форма, інтегрована в повсякденне життя, і діяльність як природна форма життєдіяльності. Говорячи про форми правового перевиховання в рамках виконання кримінального покарання, досить дієвою формою виправлення і перевиховання є умовність засудження до позбавлення волі і обов'язкове залучення засудженого до праці, а також важливість наявності принципу індивідуалізації покарання. З існуванням такого ряду обставин стикаються судді, призначаючи той чи інший вид покарання.

Цікавими вважаються розробки А.С. Макаренка, який у теоретичній і практичній діяльності втілював педагогічні ідеї виправлення правопорушників, а також юристів Б.С. Утевського і Є.Г. Ширвиндта, які у своїх працях розробили тези про поправність злочинців [4, с. 146].

Отже, різноманітність використовуваних засобів виховного впливу підвищує рівень ефективності процесу перевиховання. Але одне лише їх знання не призведе до бажаних результатів. Необхідно враховувати особливості

організації процесу правового перевиховання і тієї соціальної групи, на яку поширюватиметься даний процес.

Організація процесу перевиховання залежить від особливостей кожної окремо взятої людини, але так чи інакше процес перевиховання повинен проходити паралельно з формуванням інтересу до позитивних систематичних дій. На початкових етапах необхідно викликати у індивіда позитивні емоційні переживання і задоволення від цієї діяльності. Це досягається шляхом підбору таких засобів і методів, які б відповідали їхнім інтересам, були доступні й зрозумілі, а сам процес спирався на свідомість і активність особистості.

Список літератури:

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: [підручник] / О. Скакун. – Х.: Консум, 2001., 656 с.
2. Теория государства и права: [курс лекций] / под ред. Н.Матузова, А. Малько. – 2-е изд., перераб. И доп. – М.: Юристъ, 2001. – 776 с.
3. Костюк В.О. Теорія права: [навч. посібник для юрид. фак. вузів] / В.О. Костюк. – К.: Вентурі, 1996. – 208 с.
4. Стреляева В.В. Правовое воспитание в условиях становления правового государства: дис. ... кан. юрид. Наук: 12.00.01. – Москва. РГБ, 2007, 245 с.